

СИМФОНИСКИ ОРКЕСТАР НР СРБИЈЕ

СЕЗОНА 1951/52

ДРУГИ КОНЦЕРТ У ПРЕПЛАТИ

НОЛАРЧЕВ НАРОДНИ УНИВЕРЗИТЕТ

СИМФОНИСКИ
К О Н Ц Е Р Т

ДИРИГЕНТ

ЖИВОЈИН ЗДРАВКОВИЋ

СОЛИСТА

ВЕРА ВЕЉНОВ - МЕДАКОВИЋ
(КЛАВИР)

ПОНЕДЕЉАК, 5 НОВЕМБРА 1951 ГОД.

ПОЧЕТАК У 20 ЧАСОВА

П Р О Г Р А М

Ј. ХАЈДН: Симфонија G-dur (Oxford)
Adagio — Allegro spirituoso
Adagio
Menuetto
Presto

В. А. МОЦАРТ: Концерт за клавир и оркестар,
c-moll
Allegro
Larghetto
Allegretto

О Д М О Р

М. РИСТИЋ: Друга симфонија
(Прво извођење)
Allegro vivace
Andante mosso
Presto assai — Poco lento —
Presto
Introduzione e fuga

МУСОРГСКИ — РАВЕЛ: Слике са изложбе

Јозеф Хајдн: *Симфонија G-dur (Oxford)*.

У делу *Јозефа Хајдна* (1732—1809) сједињују се све сваралачке снаге друге половине XVIII века: Бахових последника, нарочито Филипа Емануела Баха, који је већ скицирао формалну схему сонатног облика, Манхајмске школе која је остварила динамизам оркестра, великог реализатора Моцарта који је инструменталну мелодику оплеменио вокалном распеваношћу и најзад потстицаје које му је дао култ Хендла у Енглеској.

Хајдн учвршћује формалну архитектуру сонатног облика, усавршава принципе тематске обраде, ослобођава симфонију стеге генерал — баса, у симфонију уводи лагани, широки и маестетични уводни део, као далеки утицај француске увертире, и менует, игру француског порекла, у камерној музици изоставља континуо, пратњу клавичембала, и остварује потпуну самосталност гудачког квартета, у коме се на нови начин искоришћују звучне и техничке могућности гудачких инструмената.

Симфонија претставља круну Хајдновог стварања. Док у симфонијама из младих дана уживамо у разноликости и неисцрпности идеја, дотле се, почевши од париских симфонија, стил продубљује да у лондонским симфонијама достигне врхунац и савршенство. Из првих ставова његових симфонија, који следеју после лаганог и дубоког увода, говори свежи мушки дух и оштроумност. Лагани ставови показују природан и искрен тон, који води порекло из народне попевке, тиху сету или побожну скрушеност. Менует, који се граничи са скерцом, доноси шалу и духовитост, док у финалима кључа пенушава радост, хумор и ведрина једног уметника који се издигао изнад грубе животне стварности у високе сфере идеалних звучних лепота.

Симфонија G-dur (Oxford) добила је своје име по томе што је изведена приликом Хајднове промоције за доктора музике на Оксфордском универзитету 8 јула 1791 године. Компонована првобитно за Париз 1788 године, ова симфонија носи све, горе наведене, карактеристике Хајдновог симфониског стваралаштва.

В. А. Моцарт: *Концерт за клавир и оркестар, c-moll.*

Оба Моцартова клавирска концерта у мол ком тонском роду. (d-moll и c-moll) претстављају изузетне појаве међу његовим инструменталним концертима У *c-moll* концерту Моцарт свесно и одређено избегава забавни стил, онај интернационални друштвени језик рококоа, изграђен на немачкој осећајној основи, наглашава болна и тешка осећања и уздиже се непосредно до трагичног израза. *Први став* (Allegro) у јединственој осећајној атмосфери диже се до страшног пркоса, који пристиче пре из дубоких душевних побуна, него, као код Бетовена, из херојског осећања једног титана. И у *другом ставу* (Larghetto) чисту и мирну главну тему стално угрожава потиштени штимунг споредне теме. *Трећи став* (Allegretto) уједињује у себи облик варијација и ронда и има такође трагични карактер, коме контрастира у главној теми жестоки и напрасити хумор.

Милан Ристић: *Друга симфонија (Прво извођење).*

Рођен 1908 године, *Милан Ристић* је претставник оне групе југословенских композитора која је у доба између два светска рата изашла из прашке композиторске школе и своје музичко стваралаштво заснивала на естетским и композиционо-техничким принципима европске модерне музике. До прекретнице која је настала после народноослободилачког рата, стваралачка активност Милана Ристића (Симфонијета, балет „Пелељуга“ клавирске скице, виолински концерт) носи карактеристике екстремно модерног музичког објективизма и конструктивизма. После ослобођења Милан Ристић покушава да се ослободи утицаја прашке школе и да пође путем музичког реализма са социјалном тенденцијом (симфониска поема „Човек и рад“, мелодраме „Јаблан“ и „Мећава“, песме за глас и клавир на стихове Мајаковског и Ћопића, музика за уметнички филм „Прича о фабрици и три документарна филма). Обраде народних игара (ксл.) доводе га у ближи контакт са народном музиком, а 36 фуга за разне ансамбле угврђују код њега смисао за строги класични облик. Обе ове делатности претстављају, у извесном смислу, претходне припреме, које ће, сасвим логично, довести до његовог најновијег дела, *Друге симфоније*.

Посвећена диригенту Живојину Здравковићу, остварена у строгим класичним формама, *Друга симфонија* Милана Ристића има ведар, полетан и оптимистички карактер.

Први сџав (Allegro vivace) је најкраћи, траје свега два минута и рађен је у веома сажетој сонатној форми. Експозиција доноси прву тему, живу и ритмички прегнантну, затим, као контраст, другу тему, мелодичну, изграђену на стилизованим елементима народног мелоса. Кратки спроводни део ради са елементима обеју тема и доводи до репризе, која се завршава кратком кодом.

Рађен у облику троделне песме (АВА), *други сџав* (Andante mosso) има карактер осећајне и распеване серенаде. У уводу гудачи пицикато као да имитирају пратњу гитара, над којом кларинет пева широку мелодију (А), затим следе прелазни део (В), вариран први део (А), поново прелазни део (В) у варираном облику, који градира до кулминације, а затим се постепено смирује и доводи до поновне појаве првог дела (А), у коме се она пратња слична гитарама јавља у дувачким инструментима, док тему доноси хорна.

Трећи сџав, брзи, живи и полетни *скерцо* (Presto assai, у пегосминском такту) по својој ритмичкој и мелодиској структури има изразито балкански карактер. Средњи део, трио (Poco lento) у седмоосминском такту (у комбинацији 2+3+2), после градације и смирења, поступно припрема појазу репризе *скерца* (Presto).

Четврти сџав (Introduzione e fuga) битно се разликује од уобичајених завршних ставова симфоније. Лагани маестетични увод рађен је на мотивима теме фуге. Затим следе фуга у потпуно класичној форми са свима контрапунктским вештинама (обртај теме, аугментација, диминуција, орлпункт), која по својој музичко-садржајној суштини претставља континуитет оног ведрога расположења, које чини основни карактер симфоније.

Мусориски — Равел: *Слике са изложбе*.

Напредни уметник - демократа, новатор и реалиста, реформатор музичке уметности, композитор високе идејности и дубоких мисли, коме је био стран сваки формализам и еклектизам, који је осећао и знао огромну друштвену снагу уметности и који је у своме делу необично јарко и снажно оваплотио демократске и револуционарне идеје свога времена, *Модест Петровић—Мусоргски* (1839—1881) извршио је огромни утицај на развој не само руске, него и светске музичке културе.

Под утиском посмртне изложбе акварела, цртежа и пројеката свога друга и пријатеља Виктора Хартмана, Мусоргски је замислио низ клавирских композиција у форми свите своје врсте под насловом „Слике са изложбе“, коју је компоновао у врло кратком времену, за непуних двадесет дана, јуна 1874 године. Рад је ишао необично интензивно, енергично и брзо. Он пише Стасову: „Хартман кипи, као што је кипео „Борис“. Звуци и мисли висе у ваздуху, једва успевам да их бацим на хартију“.

Слике са изложбе састоје се из десет карактерних комада за клавир на теме цртежа и пројеката Хартмана, сједињених међусобно малим интермедијама, променадама, које претстављају шетњу композитора од слике до слике на изложби. Те променаде, рађене на једну музичку тему у руском народном духу, везују цело дело у једну целину и дају му органско јединство. У „Сликама са изложбе“ Мусоргски је створио нови жанр клавирске музике, жанр програмске свите реалистичког карактера, потпуно лишен грубог натурализма. Француски композитор Морис Равел дао је конгенијалну, звучно веома рафинирану оркестрацију клавирске свите Мусоргског.

Променаде и слике следују овим редом:

Променада

1. *Гном*. Слика претставља кепеца који с муком карача својим малим кривим ногама.

Променада

2. *Стари замак*. Средњевековни замак испред кога трубадур пева своју песму.

Променада

3. *Тиљерије*. Тиљериски парк у Паризу посећују деца и њихове пратилице, а зелене алеје парка одзвањају од оштрих гласова деце која се играју.

4. *Бидло*. Слика претставља тешка пољска кола са великим точковима која вуку волови.

Променада

5. *Балет пилића у љусци од јајеша*. Цртеж Хартмана рађен је поводом претставе једне живописне сцене балета „Трилби“ у позоришту.

6. *Самуел Голденберг и Шмајл* Диалог између два пољска Јеврејина, од којих је један богат и надмен, а други зиромашан, брбљив, снисходљив и завидљив.

Променада

7. *Пијаца у Лиможу*. Реалистичка слика жучне свађе жена на пијаци у Лиможу (Француска).

8. *Катакомбе*. На овој слици Хартман је претставио самог себе како при светлости латерне посећује катакомбе у Паризу. У оригиналном рукопису Мусоргски је изнад *Andante* (у *h-moll*-у) „*Con mortuis in lingua mortua*“ (са мртвима на језику мртвих) написао следећу примедбу: „Стваралачки дух умрлог Хартмана води ме ка овим лобањама и говори им. Лобање почињу изнутра да светле благом светлошћу“.

9. *Баба — Јагина колиба*. Мусоргски није овде евоцирао само слику старе вештице из руске народне легенде, него и визију њених сестара које на метлама јашу на Сабат.

10. *Богатирска капија у Кијеву*. Хартман је на овој слици дао скицу монументалне улазне капије у Кијеву, у масивном старом руском стилу, засвођене куполом у облику словенског шлема.
